

ئایا ھەلبژاردنی کوردستان یاساییە؟

ھەلبژاردن ۋە کوو پروسەییەکی دیموکراسی مۆردیترین شێوازی مەملەتی ئایدیۆلۆژی و سیاسی حیزب و ریکخواهەکانی کۆمەلگای پێشکەوتوو سەرەدەمە، کە بە شێوەیەکی ئاشتیانە گروپە سیاسەتەکان مەملەتی دەسەلات دەکەن و گەل دەبێت بە خاوەنی بریاری کۆتایی بۆ رینگە پێدان و ھەلبژاردنی ئەو لایەنە خۆستای زۆرینە گەل دابین دەکات لەرپیی بانگەوازکردن و پێشکەشکردنی بەرنامەییەکی دیاریکراو بە پێی بۆچونی خۆی بۆ بەرپەربردنی کۆمەلگا، جا ئەو گروپ و لایەنەکانی دەکەونە ناو ھەو مەملەتی ھەر یەکەو بە پێی رێژە دەنگەکان شوین دەگرن لەو پەرلەمانەدا، و دوایی چەند لایەنیک کە ژمارە ھەندامانیان زۆرینە پەرلەمان بێت یان باوەری زۆرینە پەرلەمان بە دەست بێت حکومەت دادەمەزرێت.

بۆ ئەوەی ئەو پرۆژە بە سەرکەوتوو بێت ئەم فاکتەرەکان پێش وەخت دابین کرابێت.

- 1- سەرژمێریەک بۆ ئەو کۆمەلگایە.
- 2- دەستپێشکردنی سنور یان جوگرافیای ئەو وولاتە کە ھەلبژێراوان حکومرانی تێدا دەکەن.
- 3- ھەر نۆینەریک نۆینەرایەتی چەند کەس دەکات لەو کۆمەلگایەدا.
- 4- مەرجی خۆپالۆتن و تەمەنی دەنگدەران.
- 5- ئەوانە کە بەشداری ھەلبژاردن دەکەن بریتین لە حیزب، پیکھاتە (لیست) یان تاک.
- 6- بواری دەنگدان بە پیکھاتە (لیست) یان تاک لەناو ھەو پیکھاتەییە.
- 7- ھۆی ھەلبژاردن، ئایا بە پێی تەواوبونی خۆی پەرلەمان یان لەبەر ئەوەی کە حکومەت زۆرینە پەرلەمان بە دەست نەھێنێت لە دابەشکردنی بودجە یان سەڵانە یان چەند بریاریکی سەرەکی یان باوەر سەندنەو لە حکومەت لەبەر ھەر ھۆیکە بێت.
- 8- تەرخانکردنی میدیای فەرمی کە ھەموو حیزب و لایەنەکان بە یەکسانی بواری روونکردنەو بەرنامەیان ھەبێت و توانای بانگەوازکردنی یەکسانی ھەبێت بۆ راکێشانی رای گشتی خەلک بۆ دەنگ پێدانیان.
- 9- تەرخانکردنی بوجە ھەلبژاردن بۆ حیزب و لایەنەکان، لە رپیی پیتاکی ریکخواهیی کە ھەیانە لە بوجە سەڵانە دەولەت یان لە کاتی ھەلبژاردندا تەرخان دەکری وەک پیتاکی ھەلبژاردن.
- 10- دەستپێشکردنی بنکە دەنگدان بە پەچاوە کردنی رێژە دانیشتان کە بە شێوەیەک بێت بواری ھەموو تاکیک ھەبێت لە ماوەی ئەو چەند کاتە کە تەرخانکراو لە رۆژی ھەلبژاردندا بۆ دەنگدان بتوانن بگەنە شوینی دەنگدان، بۆ ئەوانە لە ھەندەران ئەزین لە ھەر وولاتیک رێژەییەکی دیاریکراو ھەبێت یان نۆینەرایەتی (فونسل یان سەفەرەت) بنکە ھەلبژاردنی تێدا بکریتەو، یان بە نامە پێش وەخت دەنگی خۆیان بگەنەن بە جیگای مەبەست.

ئەگەر ئێمە سەرنجی ھەلبژاردنی کوردستان بەدین و بەراوردی بکەین لەگەڵ ئەو فاکتەرەکانی سەرەو بەرپەر زۆریان نیە و ھەندیک زۆریشی جیی پرسیاری گەورەییە، بۆ رۆشنایی زیاتر بەراوردی ئەو خاڵانە سەرەو بەکەین و بزانی بە تیکرایی ھەلبژاردنە یاساییە یان نا.

- 1- سەرژمێری کوردستان نیە
- 2- سنوری جوگرافیای کوردستان دەستپێش نەکراو، ئەو شوینانە بەشداری ھەلبژاردن دەکەن دەسەلاتی کوردیش بە ھەموو باشوری کوردستانی نازانیت، بەلکو زۆر شوین ھەبە کە بە بەشیک لە کوردستانی ئەزانیت و رینگایان پێ نەدراو بەشداری بکەن.
- 3- کە سەرژمێریەک نەبێت بۆ دانیشتوانی کوردستان واتە نۆینەرایەتیە کە لەسەر بنەمایەکی رێژەیی نیە، ھەر ھەو ھەبێت ئەو پەرلەمانە نۆینەرایەتی ھەموو باشوری کوردستان (ئێراق) بکات واتە شارو شاروچکەکانی سەر بە پارێزگای خانەقین، کەرکوک، سلێمانی، موسل، دەھۆک و ھەولێر ئەبێ بگریتەو ھەر ھەو ھەو کوردانە لە ھەندەران، بەلام کە تەنھا نۆینەرایەتی دانیشتوانی سنووری پارێزگای سلێمانی، ھەولێر و دەھۆک بگریتەو واتە ناتوانییت ناوی پەرلەمانی کوردستانی لێ بنریت لەبەر ئەوەی بە پێی ھەلسەنگاندنی رێژەیی بۆ ئەو شوینانە کە دابراون لە ھەلبژاردن رێژەیان لە 50% زیاترە.
- 4- کە مەرجی خۆپالۆتن ئەو بێت کە ئەبێت پۆلی شەشی ئامادەیی تەواو کردبێت ئەو کیشە دروست دەکات لەبەر ئەوەی کە زۆر کەس ھەن لەبەر خەبات و بەشدارییون لە شوێن بواری تەواوکردنی خۆیندنیان نەبوە بەلام شایستە ئەندامی پەرلەمان و خەلک ئامادەن دەنگیان بەدەن، لەوانەش زۆر ناو ھەن کە لە سەرکردایەتی

حیزبهکان ههیه ئه و مه‌رجه‌یان تێدا نیه به‌لام هه‌ر به‌شدار ده‌بن، جا ئه‌وه‌ش دوه‌ره‌کیه‌ک پیک بێنی و ئه‌بیت وه‌لامی هه‌بیت.

5- به‌شداریبوان ته‌نها له‌ حیزب و پیکهاته (لیست)

6- ده‌نگ ته‌نها بۆ لیست، ده‌نگی تاک ناژمیریت

7- هۆی هه‌لبژاردن نادیاره، ئامانجه‌کان له‌ شه‌ریه‌ت دان به‌ سه‌رجه‌م ئه‌و پیکه‌وتنه‌ی که ده‌سه‌لاتی کوردی ئه‌نجامی داوه له‌گه‌ل لایه‌نه‌ ده‌رکه‌یه‌کان له‌ ناو و ده‌ره‌وه‌ی ئی‌راقدا هه‌یج ئامانجیکی تر به‌دی نا‌کریت.

8- میدیای فه‌رمی نیه، ئه‌و لایه‌نه‌ی که میدیای تاییه‌تی خۆی هه‌یه ئه‌توانیت به‌کاری به‌ی‌نیت، ئه‌وه‌شی نیه‌تی کێشه‌ی خۆیه‌تی.

9- بوجه‌ی هه‌لبژاردن نیه، بوجه‌ی حیزب‌ش ته‌نها به‌وانه‌ ده‌دریت که له‌ سه‌نگه‌ر یان پاشکۆی یه‌کیک له‌ هه‌ردو لایه‌نی ده‌سه‌لاتدارن، ته‌نانه‌ت ئه‌وانه‌ی که مۆله‌تی حیزب‌یشیان هه‌یه ئه‌گه‌ر ملکه‌چی ب‌ریار و هه‌لو‌بسته‌کانی ئه‌و 2 لایه‌نه‌ نه‌بن پ‌ییان نا‌دریت.

10- له‌به‌ر نه‌بونی سه‌رژم‌یریه‌ک بنکه‌ی ده‌نگدان به‌ هه‌ره‌مه‌کی دا‌راوه ب‌ی ره‌چاوکردنی ر‌یژه‌ی دان‌یشتوانه‌ له‌ چوارچ‌ۆیه‌ی ئه‌و شارانه‌ی که ر‌یگه‌یان پ‌ی‌دا‌راوه ده‌نگ به‌دن، کوردی ده‌ره‌وه‌ی ئه‌و شارانه‌ و هه‌نده‌ران بۆیان نیه‌ ده‌نگ به‌دن له‌ هه‌لبژاردنی په‌رله‌مانی کوردستان به‌لام بۆیان هه‌یه بۆ ئی‌راق ده‌نگ به‌دن!!!

ئه‌وه‌ی که بۆمان ده‌رده‌که‌و‌یت له‌م هه‌لبژاردنه‌ ته‌نها ئاشکرکردنی دامه‌زراندنی چه‌ند کارمه‌ندیکه له‌ ده‌زگایه‌ک که ناوی په‌رله‌مانه‌ به‌لام به‌ ب‌ی ره‌چاو کردنی بناغه‌کانی دامه‌زراندنی کارمه‌ند یان هه‌لبژاردن که په‌ی‌ره‌و ده‌کرئ له‌ جیهاندا.

ئه‌وه‌ی ج‌یی سه‌رسو‌رمان‌یشه ئه‌م په‌رله‌مانه‌ ته‌نها بۆ 9 مانگه، جا نازانین دوا‌ی ئه‌م 9 مانگه چی روو ده‌دات و ئایا بۆ ر‌یکه‌وتنه‌نامه‌ی که‌رمه‌ندانی (ئه‌ندامان)ی په‌رله‌مانی پ‌ی‌شوو تازه نه‌کرایه‌وه بۆ ئه‌م 9 مانگه و هه‌ول ب‌دریت هه‌تاوه‌کو ئه‌و ماوه‌یه فا‌کته‌ره سه‌ره‌کیه‌کانی هه‌لبژاردن ئاماده‌ ب‌کریت بۆ ئه‌وه‌ی هه‌لبژارنه‌که ج‌یی باوه‌ر ب‌یت و هه‌مو تاک‌یکی کوردستان بواری پ‌ی‌ش‌برک‌ی و ده‌نگدانی هه‌بیت ت‌ی‌یدا و بتوانین شانازی پ‌ی‌وه ب‌که‌ین.

به‌رای ئ‌یمه ئه‌و هه‌لبژاردنه‌ یاسایی نیه و هه‌یج شه‌ریه‌تیکی نیه له‌به‌ر ئه‌و هۆیانه‌ی سه‌ره‌وه، ئه‌و په‌رله‌مانه‌ به‌ هه‌یج شه‌یه‌یه‌ک خاوه‌نی ب‌ریار نا‌ب‌یت و تاکه ج‌یاوازی له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی پ‌ی‌شوودا چه‌ند ده‌مو‌چا‌ویکه وله (شه‌شه‌دو ب‌یلا) زیانتر هه‌یجی تری پ‌ی نا‌کرئ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌وان به‌و مه‌رجه داده‌مه‌زرین.

مه‌ترسی ئه‌م جو‌ره دامه‌زراندنه (هه‌لبژاردنه) له‌وه‌دا نیه که ک‌ی و چۆن و بۆ داده‌مه‌زرین، مه‌ترسیه‌که له‌م قۆناغه چاره‌نوسا‌زیه‌یه که باشوری کوردستان پ‌ی‌یدا ت‌ی‌ده‌په‌رئ که دو‌چاری ئه‌گه‌ره‌ی له‌ناو‌یردنی ناسنامه‌یی بووه‌ته‌وه و یه‌کیکی وه‌ک (نزار ئه‌له‌خه‌زه‌ج‌ی) که داوا‌کراوه له‌ لایه‌ن ئه‌نته‌ریۆل (پۆلیسی نیۆده‌وله‌تی)یه‌وه و به‌ تاوانی کۆمه‌ل‌کوژی گه‌لی کورد و تاوان د‌ژ به‌ م‌رو‌ق‌ایه‌تی تۆمه‌ت‌بار کراوه له‌لایه‌ن داد‌گای دانمارکه‌وه ئ‌یستا له‌ باشوری ئ‌ی‌را‌قه و مه‌شق به‌ گاردی ن‌ی‌شتمانی ئ‌ی‌را‌ق ده‌کات و له‌شکری ئ‌ی‌را‌ق پ‌یک د‌ی‌ن‌یته‌وه، جا نازانین ئه‌و په‌رله‌مانه‌ که رای هه‌موو گه‌لی له‌گه‌ل نه‌بیت چۆن ئه‌توانیت باشوری کوردستان ب‌پار‌یز‌یت به‌رامبه‌ر به‌ له‌شکریک که یه‌ک‌ن‌یک له‌ دامه‌زرینه‌ره‌کانی ت‌ی‌رو‌ریست‌یکی وا ب‌یت یان ئه‌و سه‌ربازانه‌ چی ف‌ی‌ر ده‌بن له‌ یاده‌وه‌ریه‌کانی (نزار ئه‌له‌خه‌زه‌ج‌ی) و چۆن په‌ی‌ره‌وی ئامۆزگاریه‌کانی راه‌ینه‌ره‌که‌یان ده‌که‌ن بۆ پاراستنی ئ‌ی‌را‌قی هیوا و ئاشتی، ئه‌و ئ‌ی‌را‌قه‌ی که هه‌موو بانگه‌وازی بۆ ده‌که‌ن و هه‌ول‌ی پ‌یک‌ن‌انی بۆ ده‌ده‌ن.

به‌رای ئ‌یمه:

- به‌شداریبونی گه‌لی کوردستان له‌ هه‌لبژاردنی ئ‌ی‌را‌ق و پ‌یک‌ن‌انه‌وه‌ی ئ‌ی‌را‌ق له‌م بارودۆخه‌ی که باشوری کوردستانی ت‌ی‌دا‌یه و ئه‌م هه‌ل و مه‌رجه‌ی که هه‌لبژاردنی ئ‌ی‌را‌قی ت‌ی‌دا ده‌کرئ، پ‌ر مه‌ترسی و مه‌ینه‌تیه‌ بۆ گه‌لی کوردستان و پار‌زی‌بونه‌ به‌ ت‌ی‌رو‌رکردنی هه‌موو خواست و مافه‌کانی گه‌لی کوردستان.
- هه‌لبژاردنی کوردستان به‌م شه‌یه‌یه‌ نایاساییه و پ‌ی‌ویسته‌ دو‌اب‌خ‌ر‌یت تاوه‌کو سه‌رجه‌م گه‌لی کوردستان به‌شدار‌ی ت‌ی‌دا ب‌کات و بواری ب‌ره‌خ‌س‌یت بۆ هه‌مو حیزب و ر‌یک‌خراوه و تاک‌ی کوردستان به‌ ئازادی به‌شدار‌ی ب‌کات، و پ‌ی‌ویسته‌ میدیا بواری یه‌کسان ب‌دات به‌ هه‌مو لایه‌نه‌کان بۆ ده‌ر‌پ‌ینی رای خۆیان هه‌روه‌ها بوجه‌ی هه‌لبژاردن دا‌بین ب‌کریت به‌ یه‌کسانی بۆ لایه‌نه‌کان.

سه‌کۆی سه‌ربه‌خۆیی گه‌لی کوردستان

نۆقه‌مبه‌ری 2004